

ALMA ČEPIENĖ

 SAULĖ KILO
IR LEIDOSI

Sofoklis

VILNIUS, 2023

Viešbučio kavinėje „Svečiuose pas Folkę“ skambėjo maloni fortepijono muzika, per klavišus lakstė garsaus pianisto Pasijos pirštai. Pavargęs nuo nesibaigiančių koncertų milžiniškose pasaulio arenose, muzikantas sugrįžo namo ramiam gyvenimui ir mielam jo širdžiai darbui. Viešbučio savininkas Folkė, jis taip pat buvo ir barmenas, pilstė gėrimus ir plakė savo garsiuosius kokteilius, padavėjams prašant paskubėti, nes klientai nekantravo pakartoti. O ir žmonių kavinėje sparčiai gausėjo. Folkė, kaip ir pianistas Pasija, buvo jau perkopęs pusamžį, tačiau kupinas energijos. Taigi vienas du uždarė Vokietijoje prabangų pelningą restoraną ir įsikūrė Italijoje, atokioje vietoje nedidelio miestelio pakrašty. Beje, į visiškai naujo gyvenimo vagą įpuolė it pablūdęs. Mintis įsirengti viešbutį su kavine Folkei kilo pagaliau prisiruošus aplankyti nuo studijų laikų geriausią, likimo nuskriaustą draugą Pavelą: šis, sirgdamas leukemija, pateko į avariją ir stuburo traumos buvo prirakintas prie neįgaliųjų vežimėlio. Iki tol dėl Folkės užimtumo juodu bendraudavo tik telefonu, todėl jam nerūpėjo, kur yra toji Pavelo beveik kiekvieno pokalbio metu dievinama, stebuklingo grožio giminė. Draugui patarus pasidairyti po apylinkes Folkė su žiūronais užkopė ant kalvos kokius porą kilometrų nuo miestelio, ir jį pasigavo paslaptingas reginys.

Prieš kalvą per rūką iš kažin kur ir nežinia į kur slinko ir tirpo statūs, aštrūs ir rykliai dantys kalnai. Ant vieno, maždaug per vidurį jo aukščio, stovėjo pilis. Ji buvo įsprausta į gamtos kaktaklizmų išgraužą raudonoje uoloje, beje, tokios spalvos kalnų virtinėje ji buvo vienintelė. Platus ir ilgas pilies balkonas, jam neužtekus vietos po stogu, kabėjo virš prarajos neužkliudytas akmenų, ledo bei sniego lavinų griūčių, kai papėdėje miestelis nuo jų kartais tiesiog išnykdavo. Išties, reginys atrodė neįtikėtinas: kalnų virtinei prieš akis slenkant, uola su pilim nejudė! Folkė net sumišo. Atsigaivelėjo supratęs, kad jam taip atrodo dėl įtampos – akims įlindus į sunkius žiūronus. Vis tiek neįtikėtino grožio vaizdas su paslaptinga pilimi taip pakerėjo, kad akimirksniu nusprendė keisti savo gyvenimą ir likimą.

Iš Pavelo, beje, čia gimusio ir augusio, apie pilį sužinojo daug keistų dalykų, aišku, ir prasimanytų legendų. Sklido gandai, kad pilies užnugaryje iš kalnų virtinės per šimtmečius buvo išgaunamas sidabras. Ir netgi dabar, bet jau slapčiomis, todėl savininkai yra turtingi žmonės: seife pinigų! – pavydėtų solidūs bankai. O jau realybė – protu nesuvokiama. Kaip pilis galėjo būti pastatyta pakibusiai ore, aišku, prieš kelis šimtus metų, jeigu aplink ją – nė menkiausio horizontalaus lopinėlio kojos pėdai? Iš tolo atrodė, kad ji yra tos raudonos uolos konfigūracija, todėl šis kalnas pagauna akį ir nepaleidžia. Pateikimas į pilį – uoloje iškirstu, ją juosiančiu poros metrų pločio ir aukščio praėjimu su ažūrinio metalo apsaugos tvora. Jis prasideda ties nuožulnia, beje, vienintele tokia vieta tarp kalnų. Į ten kyla vagonėlis. Įrengta ir aikštelė sraigtasparniui. Už šių kalnų, kitoje pusėje, yra dar statesni ir nesibaigiantys: neprieisi ir neprivažiuos. Monotoniški, be atbrailų, augmenijos ir aštriomis viršūnėmis, alpinistų nedomino. Tai buvo netgi ir

vietinių žmonių pamirštas kampelis. Prosenelis Pavelo tėvui pasakojo, kaip jis išliko gyvas per kalnų griūtį, kai miestelis buvo šluojamas iki pažemės – tuo metu pilies balkone su jos valdovu gėrė arbatą. Ir šitaip per šimtmečius miestelis buvo laidojamas ne kartą. Išlikę gyvi žmonės aprimus skausmui vėl ir vėl sugrįždavo prie gimtosios vietos. Jiems pagelbėdavo pilies valdovai. Jų pinigais skleidėsi naujas gyvenimas. Kilo mokyklos, ligoninės, nepasiturinčių žmonių namai. Ypač dosnūs buvo pastarojo šimtmečio pilies valdytojai Aversai. Po praūžusios audros, suniokojusios trečdalį pastogių, jie atstatė tuos namus savo lėšomis. Pavelas taip pat pasakojo, kad pagal kanoną pirmųjų savininkų ištrauktas iš senos istorijos siūlas nusitiesė iki šių dienų: pilį galėjo paveldėti patys artimiausi. Sūnūs, dukros su prioritetu pirmagimiui. Nesant tokių – vaikiai. Sutuoktiniai, tik išnykus pirmtakų kraujui. Miestelio senoliai šnabždasi apie pilies istorijoje buvusius baisesius dalykus. Girdi, neištikimas žmonas negyvai užmėtydavo akmenimis arba sudegindavo. Žmonės iš jų šaiposi: prasimano, kad dėmelis iš pypkutės nedykaduoniautų.

Pavelas pakėlė alaus bokalą, siūlydamas Folkei palaikyti kompaniją, ir palinkėjo:

– Matau, esi susižavėjęs mūsų krašto grožiu ir namo nebegrįši. Taigi keliam bokalus už kavinę uolos su pilimi papėdėje. Jeigu ištersiu – leukemija klastinga liga – aptaškysime šampano purslais.

– Privalėsi gyventi, – nusijuokė Folkė, – nes noriu sužinoti, ką dar įdomaus tavo prosenelis tėvui sakė apie iš pirmųjų savininkų kanono ištrūkusį ir iki mūsų dienų nutįsusį siūlą. Ar tikrai paveldėtojai turėjo neištikimų žmonių? Ir jos buvo žiauriai žudomos? Be to, noriu, kad supažindintum su

dabartiniais pilies savininkais, išsamiai juos apibūdindamas. Juk būsiu jų kaimynas.

– Gerai sakai: „supažindintum išsamiai apibūdindamas“. Tau su jais, kad ir kiek čia gyventum, bendrauti neteks dėl padarytų jiems nuoskaudų.

– Nuoskaudų?! Pliurpi nesąmones!

– Kavinės statinys jauks vaizdą iš balkono. Ir tuojau jiems pasimatys tavo įkyri smalsa. Taigi būsi atstumtas.

– Vaizdas iš balkono juos kerės. Architektas – Vaizinis! Jau yra iškaba. Ak, tiesa... po studijų nebuvai iš namų kojos iškėlęs, todėl jo darbų nesi matęs. Ir jo pavardė tau nieko nesako. O jiems...

– Jiems žavėtis iš balkono įstabiu gamtos grožiu, kol nesujaukei, buvo Dievo dovana. Tu sakai, kad neiškeldamas iš namų kojos esu profanas. Išmanau geriau už tave. Sėdėdamas neįgaliojo kėdėje turiu daugiau laiko internetu bendrauti su pasauliu nei barmenas Folkė Logneris, nuo ryto iki nakties gaminantis savo firminius kokteilius Berlyno restorane.

– Kitąsyk iki paryčių. Bet, Pavelai, liaukis... Visai nenorėjau tavęs įskaudinti. Juk nepamiršdavau, skambindavau kas savaitę. Klausyk, sakai, aš Aversus piktinsiu ne tik viešbučio ir kavinės pastatu, bet ir savo įkyria smalsa, iš kur ištraukei?..

– Oje... pažįstu kaip nuluptą. Esi pilies užkerėtas, vadinasi, spoksosi, fotografuosi, filmuosi. Verandoje pristatysi panoraminių žiūronų, nukreiptų į balkoną. Verčiau grįžkime prie tavo klausimo, ką dar mano prosenelis tėvui pasakojo apie neištikimas valdovų žmonas. Įvyko stebuklas. Man nereikėjo šimtmečių praeitin nusigauti, tėvo klausinėti, kaip ten buvo. Per visišką atsitiktinumą sužinojau tokių dalykų! – Pavelas krumpliu padaužė į sieną ir tęsė: – Prieš kokius

dešimt ar dvylika, jau nebežinau, prieš kiek metų, už šios sienos apsigyveno slaugytoja Ketri. Ji mane po avarijos ligoninėje lepindavo gardėsiais. Susibičiuliavome. Mudviem taip netikėtai tapome ir artimais kaimynais. Pakviesdavau arbatos puodelio, ji atsinešdavo savo iškeptų pyragų. Kai aš neįgalus, o Ketri – vieniša moteris, dar labiau suartėję galėjome vienas kitam atsiverti. Ketri ligoninėje buvo prisirišusi prie iš pilies atvežtos pamišusios senolės Mijos Voren, dabar ji jau mirusi, taigi iš jos sužinojo daug įdomaus apie gyvenimą pilyje. O jeigu Mija tikrai buvo, kaip Ketri mano, ne pamišėlė, o aiškiaregė, juo labiau įdomu.

Pavelas prisiminė: ištardama mirusiosios Voren vardą, Ketri nubraukdavo ašarą.

– Paprastai ponai savo tarnus, kad kas iš jų gudrumu neišgautų apie pilį ko nereikia, veža į didmiestį, į savo nuosavą kliniką. Ten gydo medicinos protai iš viso pasaulio. O kai Mija Voren ne savo proto, nebuvo pavojaus, kad žmonės tikėtų, ką ji sako. Be to, dirbanti pilyje jos giminaitė Felė, iš tikrųjų ji nėra Voren giminė, ponų prašė palikti Miją miestelio ligoninėje, kad būtų patogiau ją lankyti. Jautrioji Ketri, kad neadekvačios ligonės Mijos neįžeistų, kitąsyk ji kalbėdavo nesąmones, klausydavosi įdėmiai, pagarbiai. Ir sužinojo apie kelių kartų pilies savininkų gyvenimus. Apie valdovų žmonas anais šimtmečiais. Kad tarp jų būtų buvę neištikimų! – prasimanymas. Pilyje gyvenimas – ramybės užuovėja. Anais šimtmečiais būdavo atvejų, jeigu iš pavydo kas pirštu baksteldavo – matė didiko pačią kito glėbyje, verdiktas – mirtis per kančią. Todėl be vyrų žmonos neišeidavo: juk namai – saugiausia vieta nuo apkalbų. Pilėnų gyvenime apkalbų ir smurto prieš moteris nėra buvę, be to, pilį valdė

ir silpnosios lyties palikuonės. Taigi moterys gyveno nevaržomos, žinoma, ir laikai keitėsi. Į svečius pas drauges, netgi į kitas valstybes, žmonos vyksta be vyrų. Toji Mija Voren žinojo apie pavyzdinę darną kelių kartų valdovų šeimose. Tačiau, pasakodama apie dabartinio savininko Polo Averso valdymą, ašarodavo. Ketri suklušo: kodėl? Ilgai negalėdavusi ligonės nuraminti, kalbą nukreipdavo kitur.

Pavelas prisiminė kaimynės Ketri pasakojimą apie jūdvių pokalbį.

– Mija, šiandien du mėnesiai, kaip jūs ligoninėje. Ir pagaliau atėjo giminaitė Felė.

Ligonė labai supyko, žinoma, užsigavusi, kad sergantis artimas žmogus iki šiol nerūpėjo, ir – nusišnekėjo:

– Felė man ne giminė, o amžinatilį draugės vaikaitė. Ji pilies valdovui sumelavo, norėdama patekti į šiltą vietelę. Apie tai aš išgirdau atsitiktinai ir visai neseniai. Felė ne žmogus – vampyrė. Godi pinigų. Nuodingais grybais nužudė savo tėvus, kad taptų jų namo savininke. Siurbia ponų kraują. Niekas manimi netiki, nes reikalingiems žmonėms ji saldi: nors prie širdies dėk. Kaip nuoširdi bičiulė prisišliejo prie pilies valdovo Polo Averso marčios Donos Avers, ir ką sau manote? Tapo jos rūbininke. Jau įsisuko ir tarp artimų Donos draugų! Vampyrė rezgė kažką baisaus. O Dona, trijų vaikų mama, žmogus labai patiklus. Jos dukrai Ivai vienuolika metų. Ji gimė su nuojauta blogo, tąją Felę mergaitė apeina ratais. Ponia Dona – pilies angelas. Ji – mūsų šviesa. Tarnai painiojasi jai po kojom, kad dar kartelį pamatyti jos tyrą mielą šypsena. Ponia tikriausiai supranta, ko žmonės nori. Ji gera ir jautri. Užstoja nuskriaustą, pagelbėja bėdoje, it būtų nulipusi nuo pilyje esančio paveikslo „Madona“.

– Rafaelio „Siksto Madona“?

– Taip. Rafaelio paveikslo kopija. Beje, kabanti salone, kur po pilies valdovo mirties prisaikdinamas būsimasis valdovas. Ne kartą dabartiniam pilies paveldėtojui Polui Aversui kuždėjau, kad išvartytų Felę nedelsdamas. Taip pat netgi griežtai perspėjau ponios Donos vyrą Bertą Aversą atsisakyti žmonos rūbinės prižiūrėtojos Felės paslaugų, kol neprisišaukė baisios nelaimės.

Nuo jaudulio ligonės kūną ėmė purtyti drebulys, ir Ketri moterį surakino glėbyje. O kai Mijos galva bejėgiškai nusviro jai ant peties, padėjo išverti skausmą: išsiverkė drauge.

– Slaugute, širdele, niekas manęs negirdi, o artėjančios tragedijos nuojauta nesiliauja kirbėjusi.

Ketri dingtelėjo, kad senutė kalba blaiviai, ir jau beveik patikėjo, jog neįsigilindami, ką Mija Voren sako, pilėnai pavertė ją beprote. Bet tuojau Ketri ir vėl teko regėti ją ne viso proto.

– Už ką man bausmė girdėti, ką šneka žmonės už storos akmeninės sienos, nujauti pavojų, regėti baisius dalykus ne per rūką, o įsidienojus. Tik paklausk. Valau nuo paveikslo „Madona“ dulkes ir regiu ne Dievo motiną su kūdikiu, o mūsų angelą ponią Doną su dukrele iščiose, dukrele, pasmerkta mirti negimus. Pašiurpau. Prasitariau virėjai, gerajai Matai, paklausiau, ką tai galėtų reikšti. Bet ji pasišaipė: „Žegnokis.“

Ketri šyptelėjo, o paskui persižegnojo: juk ir jinai pasišaipė iš ligonės.

– Vizijos man prasidėjo labai seniai ir pagaliau praregėjau – dabartinis pilies paveldėtojas Polas Aversas tarsi būtų durnaropių prisivalgęs. Nusišneka. Man plaukai stojosi, kad toks nevykėlis valdo pilį. Vos tik jo žmona, mieloji ponija Lui,

pagimdė sūnelį Bertą, vyras ėmė ją kankinti. Jo misija – nedelsiant supažindinti jų vaiką su pirminių pilies paveldėtojų būsimiesiems įsakais. O ten, anot Polo, tokių dalykų... Apie neištikimų žmonių egzekucijas.

Mija sausino kaktą, nesiliaujančią rasoti, – prisiminimų pliūpsnių bangos kaip šiandien.

Gimus sūnui Polas Aversas atsivėrė žmonai Lui apie planus, ką ketinąs daryti. Esąs nesveikos širdies ir galįs užgesti netikėtai, todėl prisaikdins sūnų Bertą, vos tik sulaukusį pilnametystės. Jau dabar jam parodys saloną su buvusiųjų pilies valdovų paveikslais. Ir su Rafaelio paveikslu „Siksto Madona“. Prie kurio Bertas, žemai nusilenkdamas, prisieks vėlėms tvirtai laikytis jų įsakų. Taigi Dievo motinos su kūdikiu ant rankų Bertas prašys stiprybės nesuklysti. Jis, Polas Aversas, privalo sūnui aiškinti apie jo laukiančią atsakomybę, kad tapęs pilies paveldėtoju nepažeistų svarbiausių nuorodų. Būtų atsakingas už palikuonių kraujo tęstinumą be priemaišos svetimo. Vadinasi, už darną šeimose. Laikytūsi nuostatos – valdovų sutuoktiniai raktus gauna ir kodus sužino tik po trejų gyvenimo pilyje metų. Žmonos, pastojusios nuo svetimų vyrų, baudžiamos mirtimi. Atsiverdamas savo pačiai Lui, veikiausiai Polas norėjo pasidalyti genialiomis protėvių mintimis. Jam rūpėjo įsakų punkto įrašas „be priemaišos svetimo kraujo“.

– Šiais laikais, Lui, – aš taip manau, – pakikeno Polas, – žmonių, nusižengusių su kitu, mirtis būtų humaniška. Savo valia per eutanaziją. Išvirkštė ir išėjo garbingai.

Mija prie Ketri pripuolė aimanuodama. Priglausta prie slaugytojos krūtinės, užsiraudojo.

– Ketri, toji baisi dalia lauks nuostabiosios Donos... Gerai būtų, jeigu iki tol spėčiau numirti. Atleisk, širdele, skausmu

įkaitinau ir tave: virpi. Bet pagalvokime ir apie vargšėlę Lui. Ji yra to Polo Averso, pilies paveldėtojo, žmona. Jis ją kvailais prasimanymais vargina nuo pat santuokos pradžios. Pribaigs ramią ir jautrią moterį. Išgirdusi iš vyro, beje, jis kalbėjo pasimėgaudamas, kad šių laikų pilies savininkų neištikimoms žmonoms lengviausia mirties bausmė būtų eutanazija, ponia Lui paklaiko: gyvena su pamišėliu. Ir pirmą kartą jį užsipuolė.

Mija prisiminė sutuoktinių kivirčą.

– Eutanazija... Polai, man baisu! Lioveisi protavęs... Naujagimiui prie lopšio ketini brukti tokius dalykus!

– Jau vaikšto apie tą lopšį...

– Jeigu taip... tau tiesiog patinka klausytis, ką sakai. Tau ne su širdim, o su galva negerai! Galėtum paūgėjusiam Bertui atsargiais žodžiais aiškinti, ką reiškia žodis paveldėjimas. O tu – apie eutanaziją su šypsena lūpose. Man baisu... Slegia tuštuma... bedugnė.

Sutuoktinis priglaudė ranką prie širdies ir pritilusiu lyg per gedulą balsu tarė:

– O gal aš jaučiu artėjančią mirtį, nepagalvojai?

Lui pasipurtė – jai nuo jo buvo bloga...

Mija atgijo: juk tąsyk pilyje kilo sąmyšis.

Polas Aversas tuojau suprato, kad prisišnekėjo: kalbomis apie artėjančią mirtį sujaudino žmoną. Nuo fotelio ji vos pakilo ir išėjo nesavom kojom. Neskubės raminti, tegul susigvena su jo sprendimu sūnų prisaikdinti sulaukus pilnamestytės. Tačiau nerimas vertė ieškoti, o žmonos nėra! Ir tarnai nebežinojo, kur dar ponia Lui galėtų būti, – patikrino ir įsitikino, kad ji tikrai nenusileido į požemį. Dėl visa ko bėgo prie lifto, ir paaiškėjo: lifto kabina sustojusi viršuje. Čia iš pilies moteris negalėjo išeiti.

Išblyškusi Mija palietė Polo Averso ranką ir nedirstelėjusiam pasakė:

– Matau... ponią, palinkusią ties paveikslu „Madona“. Meldžiasi.

Jis numojo ranka: atstokite. Išties, šneka nesąmones.

Šios durys būna atrakintos tik prisiekiant būsimajam paveldėtojui. Raktas nuo jų ir vokas su priesaika laikomas esamo paveldėtojo kabineto seife. Taigi raktas ten ir buvo.

Polo atstumta Mija nesiliovė įrodinėjusi.

– Pone Aversai, žmonelė Lui meldžiasi prie paveikslo „Madona“. Tikriausiai, kai ten valiau dulkes, pamiršau užrakinti duris, – pamačiusi jo šiurkštėjantį veidą, vis tiek stengėsi užvesti ant kelio, – o jūs nueikite...

Jis dar pikčiau numojo ranka, bet kai žmonos niekur nerado, nuėjo. Labai nustebė – durys praviros! Pažvelgė: žmona suk lupusi prieš paveikslą, lyg būtų nusidėjėlė. Bet jam, labai persigandusiam, buvo svarbiausia, kur raktas nuo priesaikos salono durų. O jis – vietoje: jo kabineto stalčiuje.

Ramindamas verkiančią Lui apie Mijos Voren aiškiaregystę bei atrakintas priesaikų salono duris pamiršo. Vėliau paklausė žmonos, kaip ji galėjo įeiti? Pastaruoju metu ištampytais nervais, vyras įkyrėjo, tad purkštelėjo: „Taip pat, kaip išeiti.“

Mija atėjusią į ligoninę ją aplankyti Felę pasitiko karingai. Lauktuves nuo spintelės trenkė ant grindų ir trypė. Paskui puolė ją kumščiais. Moteris gynėsi ir traukėsi. Kai slaugytoja kūnu Felę pridengė, paaiškino: